

R E C E N Z J A

DOROBKU ARTYSTYCZNEGO I DYDAKTYCZNEGO ORAZ WSKAZANEGO OSIĄGNIĘCIA ARTYSTYCZNEGO (DZIEŁA HABILITACYJNEGO) **DOKTOR NATALII PAWLUS** (ZATRUDNIONEJ W INSTYTUCIE SZTUKI W CIESZYNIE WYDZIAŁU ARTYSTYCZNEGO UNIWERSYTETU ŚLĄSKIEGO W KATOWICACH), SPORZĄDZONA W ZWIĄZKU Z POSTĘPOWANIEM HABILITACYJNYM W DZIEDZINIE SZTUK PŁASTYCZNYCH W DYSCYPLINIE: SZTUKI PIĘKNE, WSZCZĘTYM W DNIU 15 MARCA 2019 ROKU

ZLECENIODAWCA RECENZJI: INSTYTUT SZTUKI W CIESZYNIE WYDZIAŁU ARTYSTYCZNEGO UNIWERSYTETU ŚLĄSKIEGO W KATOWICACH (PISMO DYREKTORA INSTYTUTU SZTUKI WYDZIAŁU ARTYSTYCZNEGO UNIWERSYTETU ŚLĄSKIEGO W KATOWICACH PANA DOKTORA HABILITOWANEGO ŁUKASZA KLISIA Z DNIA 7 CZERWCA 2019 ROKU, INFORMUJĄCE MNIE O FUNKCJI RECENZENTA W POSTĘPOWANIU HABILITACYJNYM PANI DR NATALII PAWLUS). DO ZLECENIA ZOSTAŁY DOŁĄCZONE: 1) AUTOREFERAT DR NATALII PAWLUS W WERSJI POLSKIEJ I ANGIELSKIEJ; 2) WYKAZ DOROBKU ARTYSTYCZNEGO, PUBLIKACJI, WYSTAW ORAZ INFORMACJI O OSIĄGNIĘCIACH DYDAKTYCZNYCH, ORGANIZACYJNYCH, WSPÓŁPRACY NAUKOWEJ I POPULARYZATORSKIEJ NAUKI KANDYDATKI - W WERSJI POLSKIEJ I ANGIELSKIEJ; 3) DOKUMENTACJĘ KSEROGRAFICZNĄ (KATALOGI, DYPLOMY, ITP.) OSIĄGNIĘĆ DR NATALII PAWLUS, W WERSJI POLSKIEJ I ANGIELSKIEJ; 4) DOKUMENTACJĘ DOROBKU DYDAKTYCZNEGO HABILITANTKI W WERSJI POLSKIEJ I ANGIELSKIEJ; 5) DOKUMENTACJĘ DOROBKU ARTYSTYCZNEGO DR NATALII PAWLUS W WERSJI POLSKIEJ I ANGIELSKIEJ (W TYM DOKUMENTACJĘ WSKAZANEGO OSIĄGNIĘCIA ARTYSTYCZNEGO - DZIEŁA HABILITACYJNEGO); 6) KOPIĘ WNIOSKU DR NATALII PAWLUS O PRZEPROWADZENIE POSTĘPOWANIA HABILITACYJNEGO W DZIEDZINIE SZTUK PŁASTYCZNYCH W DYSCYPLINIE SZTUKI PIĘKNE, SKIEROWANEGO DO CENTRALNEJ KOMISJI DO SPRAW STOPNI I TYTUŁÓW W WARSZAWIE, Z DNIA 7 MARCA 2019 ROKU; 7) POŚWIADCZONĄ KOPIĘ DYPLomu NADANIA PANI NATALII PAWLUS STOPNIA DOKTORA W DZIEDZINIE SZTUK PŁASTYCZNYCH W ZAKRESIE SZTUK PIĘKNYCH; 8) DANE UMOŻLIWIAJĄCE KONTAKT Z WNIOSKODAWCZYNIĄ (HABILITANTKĄ); 9) ZAŚWIADCZENIE UNIWERSYTETU ŚLĄSKIEGO W KATOWICACH O ZATRUDNIENIU HABILITANTKI; 10) HARMONOGRAM POSTĘPOWANIA HABILITACYJNEGO DR NATALII PAWLUS; 11) KOPIĘ PISMA Z CENTRALNEJ KOMISJI DO SPRAW STOPNI I TYTUŁÓW W WARSZAWIE, Z DNIA 8 MAJA 2019 ROKU, DOTYCZĄCEGO POWOŁANIA KOMISJI HABILITACYJNEJ W POSTĘPOWANIU KWALIFIKACYJNYM DR NATALII PAWLUS (OZNACZENIE SPRAWY: BCL-VII-L-7565/19); 12) DOKUMENTACJĘ HABILITACYJNĄ DR NATALII PAWLUS W WERSJI ELEKTRONICZNEJ, ZGRANĄ NA PŁYCIE CD.

OGÓLNE INFORMACJE O HABILITANTCE

Pani Natalia Pawlus urodziła się 8 lipca 1982 roku w Bielsku-Białej, gdzie do tej pory nadal mieszka, pomimo tego, że zawodowo związana jest od wielu lat z Instytutem Sztuki w Cieszynie Wydziału Artystycznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. W latach 1998-2003 – Kandydatka uczyła się w Państwowym Liceum Sztuk Plastycznych im. Juliana Fałata w swoim rodzinnym mieście; natomiast bezpośrednio po ukończeniu wspomnianej szkoły rozpoczęła studia na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach na Wydziale Edukacji Artystycznej, na kierunku: Edukacja Artystyczna w Zakresie Sztuk Plastycznych. W 2008 roku pani Natalia Pawlus uzyskała dyplom z wyróżnieniem w Pracowni Grafiki – Druku Wypukłego prof. Joanny Piech-Kalarus. Od 1 października 2008 roku została z kolei zatrudniona jako asystentka prof. Piech-Kalarus w Zakładzie Grafiki, w Pracowni Druku Wypukłego Wydziału Artystycznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, w Cieszynie, gdzie w latach 2008-2009 – prowadziła zajęcia wspólnie z prof. Joanną Piech-Kalarus z dziedziny Podstaw Grafiki Warsztatowej oraz w ramach Magisterskiej Pracowni Artystycznej z zakresu grafiki warsztatowej; natomiast od roku 2010 – rozpoczęła samodzielne prowadzenie zajęć dotyczących podstaw grafiki warsz-

tatowej. W 2014 roku Kandydatka uzyskała stopień doktora w dziedzinie sztuk plastycznych, w zakresie sztuk pięknych, nadany Jej uchwałą Rady Instytutu Sztuki Wydziału Artystycznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach w dniu 4 czerwca 2014 roku, na podstawie przedstawienia i obrony rozprawy doktorskiej pt. „Biel w kompozycji graficznej”. Promotorem we wspomnianym powyżej postępowaniu awansowym była prof. dr hab. Joanna Piech-Kalarus, a recenzentami, odpowiednio: prof. Andrzej Basaj oraz prof. Rafał Strent. W związku z uzyskaniem wspomnianego powyżej stopnia naukowego dr Natalia Pawlus w 2015 roku została zatrudniona na stanowisku adiunkta w dotychczasowym miejscu pracy, w którym obecnie prowadzi Pracownię Podstaw Grafiki Warsztatowej dla studentów i studentek I roku oraz Pracownię Linorytu, otwartą dla wszystkich roczników kierunku: Grafika. Od wiosny 2019 roku Kandydatka rozpoczęła starania o wszczęcie postępowania habilitacyjnego w dziedzinie sztuk plastycznych, w dyscyplinie sztuki piękne, które z powodzeniem zostało zainicjowane w dniu 15 marca 2019 roku. Habilitantka przedłożyła wszystkie wymagane przepisami materiały, przedstawiające Jej osiągnięcia artystyczne, twórcze i dydaktyczne oraz wskazała Radę Instytutu Sztuki Wydziału Artystycznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach (przy ulicy Bielskiej 62 w Cieszynie), jako jednostkę wybraną przez siebie do przeprowadzenia wspomnianego powyżej postępowania awansowego.

OCENA AUTOREFERATU
ORAZ RESZTY PRZEDŁOŻONEJ DOKUMENTACJI
DZIAŁALNOŚCI ARTYSTYCZNEJ, DYDAKTYCZNEJ, ORGANIZACYJNEJ I POPULARYZATORSKIEJ KANDYDATKI

Przedłożony przez panią Natalię Pawlus Autoreferat stanowi autorski tekst, w którym Habilitantka przedstawia określone priorytety swoich poszukiwań twórczych, omawia własne podróże (np. do Chin) oraz ich artystyczne i dydaktyczne efekty, pisze na temat wskazanego przez siebie wybranego osiągnięcia artystycznego – dzieła habilitacyjnego oraz bardzo ogólnie próbuje przybliżyć czytelnikom przejawy swej działalności pedagogicznej, organizacyjnej i popularyzatorskiej. Niestety oceniany tekst nie ukazuje w pełni artystyczno-intelektualnych kompetencji Autorki, przez co wzbudzać może pewien „poznawczy niedosyt”. Brakuje w nim pogłębionych rozważań Habilitantki na temat własnej twórczości oraz stworzenia dla niej kontekstualnego tła poprzez np. skonfrontowanie własnych poszukiwań artystycznych z osiągnięciami i postawami innych twórców. Szkoda również, że Kandydatka bardziej wnikliwie nie stara się w ocenianym tekście zbudować refleksji na temat konwencji ekspresjonistycznych w grafice oraz współczesnych prób ich redefinicji i stylistycznych metamorfoz. Poza tym, czytając Autoreferat dr Natalii Pawlus, chciałoby się odnaleźć w nim bardziej zaawansowane rozważania Autorki, dotyczące wykorzystania przypadku w działaniach artystycznych oraz wkładu twórców z kręgu surrealizmu w tej dziedzinie. Zaskakujące wydaje się również to, że Autorka nie eksponuje w zauważalny sposób w swoim Autoreferacie, mogących zainteresować czytelników, własnych przemyśleń na temat kulturowej, artystycznej i cywilizacyjnej specyfiki odwiedzanych przez siebie krajów. Wydaje się również, że podejmowane przez Artystkę podróże nie zmieniły zasadniczo pod względem stylistycznym i treściowym tworzonych przez Nią sztuki, co każe zastanawiać się nad zakresem ich twórczego oddziaływania na działalność artystyczną pani Natalii Pawlus. Zarówno tekst Autoreferatu, jak i cała dokumentacja habilitacyjna przygotowana przez Kandydatkę – pozornie sprawiają wrażenie przejrzystości przedłożonych materiałów, jednak ich wnikliwe przestudiowanie wzbudzać może niestety pewne wątpliwości. Brakuje w nich pewnych danych potencjalnie przydatnych gronu recenzentów przy redagowaniu przez nich własnych opinii, a konwencja podawania pewnych informacji przez Habilitantkę wydaje się w pewnych miejscach zdecydowanie nieklarowna. Szkoda, że Autorka bardziej wnikliwie nie omówiła swoich doświadczeń dydaktycznych oraz nie przedłożyła w dokumentacji habilitacyjnej programów nauczania prowadzonych przez siebie pracowni. Zauważalnym mankamentem dotyczącym zawartości treściowej dokumentacji habilitacyjnej dr Natalii Pawlus jest również brak podania tematów ćwiczeń dotyczących określonych prac studenckich oraz chociaż krótkich prób ich omówienia przez Habilitantkę. Biorąc pod uwagę stronę formalną Autoreferatu i innych tomów dokumentacji habilitacyjnej Kandydatki – należy również wspomnieć o pojawiających się w nich błędach edycyjnych i interpunkcyjnych, co również nie powinno występować w tego rodzaju materiałach. Wymienione powyżej zastrzeżenia i uwagi – nie mogą, co oczywiste, wpływać negatywnie na ocenę Autoreferatu i innych materiałów przedłożonych przez Habilitantkę na potrzeby Jej habilitacyjnego postępowania awansowego. Należy je ocenić pozytywnie, z tym jednak zastrzeżeniem, że sposób ich przygotowania mógłby być bardziej wnikliwy i zdyscyplinowany, zarówno pod względem intelektualno-merytorycznym, jak i edycyjnym i redakcyjno-formalnym.

OCENA OSIĄGNIĘĆ ARTYSTYCZNYCH I TWÓRCZYCH KANDYDATKI

Artystyczna twórczość pani Natalii Pawlus koncentruje się przede wszystkim na realizowaniu prac graficznych w technice linorytu i nieco rzadziej drzeworytu – prac utrzymanych w konwencji ekspresjonistycznej, w których znaczącą rolę odgrywają elementy figuratywne. Poddane silnej, antyestetyzującej deformacji motywy głów i postaci ludzkich, czasem ich fragmentów, wyrażone za pomocą sporych kontrastów walorowych i osadzone w ekspresyjnej strukturze „rysunkowo-graficznej” – być może, w intencjach Autorki, kreować mają rozważania na temat kondycji człowieka oraz zagadnień natury egzystencjalnej. Habilitantka w swoim Autoreferacie przedstawia czytelnikom wybrane etapy własnych poszukiwań twórczych i podejmowanych w nich artystycznych przewartościowań. Zaczyna od przypomnienia specyfiki własnej praktycznej, magisterskiej pracy dyplomowej, zrealizowanej pod opieką promotorską prof. Joanny Piech-Kalarus, osoby, która miała ogromny wpływ na kształtowanie się wielkiego zamiłowania Autorki do graficznych technik wypukłodruku. Dr Natalia Pawlus pisze: *[moja] praca dyplomowa składała się z dziewięciu wielkoformatowych linorytów, które przedstawiały postacie ludzkie, często o zdeformowanych twarzach [i] wyolbrzymionych dłoniach. (...) Mój cykl dyplomowy (...) nazwałam „Piórko”, odnosił się on do dnia powszedniego, naznaczonego przeszkodami, ciężkimi lub lekkimi, jak „Piórko”. Całości prezentacji towarzyszyła projekcja multimedialna, gdzie postaci z moich prac ożywiłam i wprawiłam w ruch, każąc dźwigać im i toczyć przed sobą wielkie kamienie. Dźwięków do prezentacji szukałam w otaczających nas odgłosach codzienności;* (Autoreferat, ss. 3-4). Zasugerowany w powyższej wypowiedzi intermedialny charakter dyplomu magisterskiego pani Natalii Pawlus – wydaje się ciekawy, bowiem potencjalnie mógł on wzbogacać ekspresjonistyczne grafiki o pewną kontekstualnie „nową”, artystyczną jakość. Niestety, jak można wywnioskować z przedłożonej przez Habilitantkę dokumentacji – w późniejszej Jej twórczości tropy tego rodzaju nie były przez Nią kontynuowane. Kandydatka zdaje się wręcz sugerować, że niechętna jest wprowadzaniu do swej sztuki „nowo-medialnych” rozwiązań technicznych i warsztatowych. Pisze Ona np.: *studiując na IV roku zostałam zatrudniona w drukarni, gdzie pracowałam nieprzerwanie przez osiem lat (...). Doświadczenia pracy z komputerem, nigdy jednak nie skłoniły mnie do wykorzystania tego medium w pracy artystycznej. Druk cyfrowy stanowił dla mnie odrębny temat, z którego, jak na razie, nie chciałam korzystać;* (Autoreferat, s. 4). Być może jednak mądre i dojrzałe otwarcie się Artystki na „nietradycyjne” środki obrazowania, także te, które są mocno osadzone w naszej „współczesności” – mogłoby potencjalnie ciekawie wspomnianą twórczość wzbogacić i zredefiniować oraz „uwspółcześnić” jej artystyczną istotę i specyfikę. Dr Natalia Pawlus tak przedstawia swoje kolejne artystyczne poszukiwania: *po obronie pracy magisterskiej w każdym kolejnym linorycie stosowałam eliminację detalu, ograniczając rysunek do linearnego i wprowadzając coraz więcej pustej przestrzeni. (...) W grafikach będących elementem mojej pracy doktorskiej, podjęłam [natomiast] próbę przedstawienia bieli jako środka niezbędnego do budowy nastroju. Formy figuratywne, które przedstawiałam, równoważyłam z białą płaszczyzną;* (Autoreferat, ss. 6-7). Habilitantka podkreśla w Autoreferacie, że osiągnęła sporą biegłość techniczną, zarówno w wycinaniu wypukło-drukujących matryc, jak i w czynnościach drukowania określonych grafik we wspomnianych technikach. Jej preferowaną metodą jest „druk ręczny”, który umożliwia, zarówno drukowanie grafik na sporych formatach, jak i pozwala na niuansowanie natężeń walorowych, a nawet ziarnistych gradacji modelunkowych w uzyskiwanych w ten sposób odbitkach. W niektórych grafikach, reprezentujących cykl doktorski autorstwa pani Natalii Pawlus, wraz z deklarowaną przez Nią redukcją elementów wizualnych, budujących określone graficzne przedstawienia – Kandydatka stosowała również metodę „suchego tłoku”, stwarzając za pomocą tego właśnie rozwiązania technicznego dyskretnie, niewielkie formy geometryczne, aktywizujące białe płaszczyzny w proponowanych przez siebie kompozycjach. Z całą pewnością sama idea podejmowania rozmaitych autorskich eksperymentów technicznych i formalnych – jest w tym przypadku godna pochwały, a efekty wspomnianych poszukiwań były bardzo istotne dla rozwoju twórczości dr Natalii Pawlus, biorąc pod uwagę wewnętrzny proces „konstytuowania” się sztuki tej Artystki. W poszukiwaniach artystyczno-graficznych Habilitantki, oprócz realizacji prac wielkoformatowych, istotne znaczenie ma również wykonywanie kompozycji kameralnych, które Autorka nazywa „fraszkami, igraszkami, bądź po prostu: błahostkami”. W pewnym stopniu zaskakujący może wydawać się jednak komentarz dr Natalii Pawlus, dotyczący powstawania tego rodzaju prac. Habilitantka pisze: *Duże formy graficzne wymagają przemyślenia i pewności, co do wyboru projektu, praca nad matrycą bywa długa i żmudna, a na efekt w postaci druku czeka się wiele tygodni. „Błahostki” bywają również przydatne, szczególnie w dzisiejszych czasach, kiedy to parametryzacja zmusza do zdobywania punktów, weryfikujących nauczycieli akademickich, usilnie szukających możli-*

wości ich zdobycia. Projekty do małych form zazwyczaj wykonuję w skali 1:1, narzędzia których używam, to: tusz, ołówek, pędzel czy stalówka. Ekspresyjne rysunki powstają zazwyczaj w dużych ilościach, z których następnie wybieram te, nad którymi pracuję dalej; (Autoreferat, s. 11). Dalsza praca oznacza zapewne w tym przypadku: edytowanie wybranych kameralnych „szkiców”, zapewne po wprowadzeniu pewnych korekt, w technice linorytu. Na podstawie lektury Autoreferatu Kandydatki dowiadujemy się również, że „szybki zapis”, możliwy w kompozycjach kameralnych, trzy lata temu, a więc w roku 2016, zmienił podejście Artystki do projektowania kompozycji graficznych. Dr Natalia Pawlus deklaruje: *do tej pory [projekt koncepcji grafiki] polegał na koncepcie, którą rozrysowywałam w szkicowniku, (...) od samego początku wszystko było zaplanowane, widziałam oczami wyobraźni, jak każdy z projektów ma wyglądać, by potem na dużej płaszczyźnie papieru, dopracować efekt finalny, zadbać o każdy szczegół, aby osiągnąć zamierzony efekt. (...) [W ciągu ostatnich lat] mój sposób projektowania skłania się w stronę rysunku automatycznego i silnej roli przypadku. Ta metoda projektowania pokazała mi, że kiedy wyłączymy świadomość, na chwilę, na pewien czas, możemy spodziewać się nieoczekiwanych efektów. (...) Projekty, które tworzę zbudowane są głównie ze śladów graficznych, przy użyciu narzędzi dających zróżnicowane rezultaty. W taki sposób podświadomie powstają moje „podłoża automatyczne”, które w kolejnych etapach tworzenia próbuję podporządkować świadomemu procesowi komponowania;* (Autoreferat, ss. 11-12 i 14). Wydaje się, że we wspomnianym przypadku będziemy mieli zatem do czynienia z intencjonalnym łączeniem pierwiastków przypadku i zamierzenia, nie dającym się łatwo utożsamić z bardziej „czystymi praktykami aleatorycznymi”, obecnymi np. w zabawie werbalnej i obrazowej typu *cadavre exquis*, tak lubianej ongiś przez niektórych surrealistów. Praktyki i poszukiwania artystyczne, podejmowane przez dr Natalię Pawlus od 2016 roku – traktować oczywiście można jako potencjalnie interesujące inwencje twórcze, lecz oglądając poszczególne ich efekty w postaci określonych już kompozycji graficznych – nie sposób nie zauważyć, że są to ciągle jeszcze „artystyczne próby”, które nie osiągnęły adekwatnej twórczej dojrzałości i zaawansowania, jak również głębi i interesującej relacji z impulsami, które docierają do nas z otaczającej nas współczesności. W przeważającej części propozycje artystyczne dr Natalii Pawlus, pochodzące, zarówno sprzed-doktorskiego, jak i podoktorskiego okresu Jej twórczości – uważam za przeciętne pod względem reprezentowanego przez nie poziomu artystycznego, między innymi z powodu zbyt małego stopnia „przewartościowania” konwencji ekspresjonistycznej, którą Autorka, moim zdaniem, traktuje tak, jak potencjalnie można by ją traktować czterdzieści lub pięćdziesiąt lat temu. Należy docenić oczywiście, tak jak wspominałem to wcześniej – próby doskonalenia techniki i warsztatu graficznego, podejmowane przez Kandydatkę, jednak wymiar warsztatowy nie decyduje przecież wyłącznie o wartości stwarzanego dzieła sztuki. Niektóre z prac graficznych Habilitantki nie do końca przekonują mnie również, jeśli chodzi o deklarowaną przez Autorkę harmonię i wyważenie kompozycji. W wielu przypadkach, i to zarówno, jeśli chodzi o prace najnowsze, jak i prace nieco starsze dr Natalii Pawlus, wbrew wszelkim pozorom i deklaracjom Autorki, dokonuje się w nich zbyt mało radykalna eliminacja przedstawianych elementów i detali. Chciałbym jednak podkreślić, że nie oceniam wspomnianych realizacji negatywnie oraz w pełni szanuję świat poszukiwań twórczych i wrażliwość artystyczną dr Natalii Pawlus – mam natomiast zdecydowaną wątpliwość, co do istotności ich „jakościowego znaczenia”, szczególnie prac powstałych po uzyskaniu przez Kandydatkę stopnia doktora, we współczesnym rozwoju dyscypliny sztuk pięknych w Polsce.

Habilitantka w przygotowanej przez siebie dokumentacji własnych osiągnięć artystycznych, prezentuje wybrane prace, niestanowiące reprezentacji wskazanego dzieła habilitacyjnego, z czego można oczywiście wybrać grafiki w jakimś stopniu wyróżniające się w zaproponowanym zestawie. Są to na przykład: praca „Black Box IV” z 2017 roku, ciekawa ze względu na wyraźnie widoczną oszczędność kompozycyjną i adekwatną redukcję przedstawionych motywów graficznych; oraz linoryt zatytułowany „128” z 2013 roku, także przykuwający uwagę prostotą swego zakomponowania oraz interesującym potraktowaniem jednej z ukazanych w nim postaci, dalekim od typowych ujęć stylistycznych, stosowanych zazwyczaj przez Artystkę. Monumentalny, pod względem zaadoptowanego formatu, linoryt pt. „Razem” (140x240 cm), z 2010 roku – zaskakuje natomiast swą niekonwencjonalną kompozycją oraz wzbudza szacunek poprzez włożony w jego wykonanie wysiłek i zaangażowanie techniczne. W zestawie ponad trzydziestu małych form graficznych z lat 2014-2018 – pojawiają się natomiast prace o zróżnicowanym poziomie, lecz większość z nich wydaje się niestety dość przeciętna. Prace z serii „Piórko” z 2007 roku – traktować można jako najslabsze z całego zestawu i porównując je z późniejszymi realizacjami Kandydatki – można mówić o wyraźnej przemianie na lepsze, dotyczącej formalnej jakości ekspresyjnych przedstawień graficznych, kreowanych przez panią Natalię Pawlus po ukończeniu przez Nią artystycznych studiów magisterskich.

Podkreślić należy, że Habilitantka prezentowała swoje prace graficzne na wielu wystawach. Po obronie doktoratu zorganizowała Ona siedem wystaw indywidualnych, w tym cztery wystawy krajowe, w lokalnych ośrodkach o niezbyt wysokiej randze i znaczeniu oraz trzy wystawy zagraniczne, odpowiednio: w Chinach, w Czechach i we Włoszech. Sprzed-doktorskiego okresu własnej działalności – dr Natalia Pawlus posiada w swoim dorobku cztery wystawy indywidualne, w tym jedną zagraniczną, w Meksyku. O wiele bardziej imponująco prezentuje się natomiast udział Kandydatki w wystawach zbiorowych. Po uzyskaniu stopnia doktora, brała Ona udział w sześćdziesięciu ośmiu tego rodzaju inicjatywach, w tym w siedemnastu krajowych (np. w Galerii Tekst w Warszawie czy w Galerii BWA w Bielsku-Białej) oraz w pięćdziesięciu jeden zagranicznych, między innymi w: Argentynie, Rumunii, Republice Czeskiej, Serbii, Kanadzie, Japonii, Macedonii, Nowym Jorku, Meksyku, Hiszpanii, Turcji, Niemczech, Bułgarii i we Włoszech. Z kolei przed doktoratem – pani Natalia Pawlus brała udział w pięćdziesięciu ośmiu wystawach zbiorowych, w tym: w dwudziestu sześciu poza granicami naszego kraju. Aktywność tego rodzaju, szczególnie zagraniczna, jest godna najwyższej pochwały i uznania, lecz należy pamiętać o tym, że w swej podoktorskiej działalności, dotyczącej upubliczniania określonych prac, Kandydatka pokazywała większe, te same grafiki kilkakrotnie na różnych wystawach; natomiast tworzone w dużych ilościach małe formy graficzne, o zdecydowanie dyskusyjnym poziomie artystycznym – premierowo na danych pokazach kolektywnych. Strategia stosowana przez Habilitantkę wydaje się efektywna, lecz jest ona również pewną metodą na „sztuczne” kreowanie własnego „dorobku ekspozycyjnego”, niekoniecznie w każdym przypadku powiązaną z rzeczywistą wartością prezentowanych w takich okolicznościach prac. W pewnych przypadkach jednak wartość prac pani Natalii Pawlus bywa zauważalnie doceniana – Artystka jest bowiem laureatką kilkunastu nagród i wyróżnień, między innymi: III Nagrody „Konfrontacji Sztuki” Galerii Test w Warszawie z 2017 roku, czy I Nagrody „Primo Premio Grafica Italiana” we Włoszech z 2014 roku. Z drugiej jednak strony – propozycja twórcza Habilitantki nie wzbudza silnego rezonansu w świecie polskiej sztuki, nie pojawiają się o niej artykuły i wzmianki w prestiżowych, krajowych czasopismach artystycznych, a indywidualna współpraca Autorki z uznanymi polskimi galeriami wydaje się rzadka. Warte uznania są natomiast artystyczne pobyty zagraniczne Kandydatki – np. w Chinach w 2010, 2011 i w 2016 roku oraz w Stanach Zjednoczonych w 2014 roku, gdzie w mieście Grand Rapids zrealizowała Ona czarno-biały mural, utrzymany w stylistyce własnych prac graficznych. Bardzo niepokojący jest natomiast brak intelektualnej aktywności Habilitantki w podoktorskim okresie Jej działalności: dr Natalia Pawlus w latach 2014-2019 – nie brała bowiem czynnego udziału w jakiegokolwiek konferencji poświęconej zagadnieniom grafiki czy współczesnych sztuk wizualnych, nie publikowała tekstów naukowych lub popularno-naukowych, dotyczących tego rodzaju tematyki oraz nie kierowała jakimkolwiek projektem artystyczno-badawczym. Biorąc pod uwagę wszystkie poczynione powyżej uwagi, pomimo szacunku dla podoktorskich osiągnięć Habilitantki – posiadam spore wątpliwości, czy wnoszą one znaczny wkład w rozwój dyscypliny sztuk pięknych w Polsce. Uważam, że poszukiwania twórcze Kandydatki z ostatnich pięciu lat – nie osiągnęły jeszcze w pełni dojrzałego poziomu i są ciągle jeszcze „artystycznymi próbami”, które należy rozwijać i poddawać je różnym artystycznym przewartościowaniom i redefinicjom, na co, moim zdaniem, potrzebny jest czas i przede wszystkim dystans wobec własnej działalności twórczej, którego niestety dr Natalia Pawlus, moim zdaniem – jeszcze nie wypracowała.

OCENA WSKAZANEGO OSIĄGNIĘCIA ARTYSTYCZNEGO (DZIEŁA HABILITACYJNEGO)

WSKAZANE OSIĄGNIĘCIE ARTYSTYCZNE DR NATALII PAWLUS – ZESTAW DZIEŁ Z WYSTAWY INDYWIDUALNEJ PT. „CZYSTY PRZYPADEK. WYBRANE GRAFIKI Z LAT 2016-2018” – SKŁADAŁO SIĘ Z OŚMIU PRAC O NASTĘPUJĄCYCH TYTUŁACH: 1) „KOSMOS”, LINORYT, 100x70 cm, 2016; 2) „BLACK BOX II”, LINORYT, 100x70 cm, 2017; 3) „BLACK BOX III”, LINORYT, 100x70 cm, 2017; 4) „BLACK BOX – POCZĄTEK”, LINORYT, 100x70 cm, 2018; 5) „BLACK BOX – KONIEC”, LINORYT, 100x70 cm, 2018; 6) „JESTEM TU”, LINORYT, 100x70 cm, 2018; 7) „ZERO”, LINORYT, 100x70 cm, 2018; 8) „NIE WAHAJ SIĘ ZAPYTAĆ”, LINORYT, 100x70 cm, 2018.

Pani dr Natalia Pawlus, jako osiągnięcie artystyczne, stanowiące podstawę ubiegania się o nadanie Jej stopnia doktora habilitowanego (nazywane również w niniejszej recenzji dziełem habilitacyjnym) – wskazała zestaw prac własnego autorstwa, pokazanych publicznie na wystawie indywidualnej pt. „CZYSTY PRZYPADEK. WYBRANE GRAFIKI Z LAT 2016-2018” – która została zorganizowana w Klubokawiarni Aquarium w Biurze Wystaw Artystycznych w Bielsku-Białej w 2019 roku. W zaproponowanym przez Habilitantkę zbiorze prac, zaprezentowanych na wyżej wymienionym pokazie – znalazło się osiem odbitek, o wymiarach 100x70 cm, wykonanych w technice linorytu. Jak deklaruje Autorka: *głównym mianownikiem (...) [w przypadku wspomnianych dzieł] jest doświadczanie nowych możliwości (...) sposobu projektowania, opartego na rysunku automatycznym;* (Autoreferat, s. 13).

Oglądając zdjęcia, przedłożone przez dr Natalię Pawlus, które dokumentują wystawę „CZYSTY PRZYPADEK. WYBRANE GRAFIKI Z LAT 2016-2018” – zobaczyć można nader skromny pokaz, bardzo stereotypowo zaaranżowany, gdzie poszczególne prace raczej nie wspierają się wzajemnie, lecz budują wrażenie „wizualnego rozbicia”, budząc w wielu przypadkach poważne wątpliwości, co do określonych decyzji kompozycyjnych podjętych przez Kandydatkę. Pokaz ten kojarzy się z wystawą prezentującą dyplom magisterski bądź upublicznieniem kompozycji, składających się na praktyczną część dysertacji doktorskiej z zakresu sztuk pięknych. Niestety wrażenie to pogłębia również „szkolny” format (100x70 cm) zaproponowanych przez Habilitantkę grafik. Grafiki te są, moim zdaniem, w większości przypadków przeciętne pod względem reprezentowanego poziomu artystycznego, a sam ich dobór – wydaje się nie do końca uzasadniony i adekwatny. Dyskusyjny wydaje się w nich również nadmiar elementów graficznych oraz „zagubienie” motywu figuratywnego w zbyt małym stopniu „oczyszczonej” strukturze wizualnej – co niestety, paradoksalnie bardziej zwraca naszą uwagę na „ekspresyjne formalizmy graficzne”, niż na poza-wizualny potencjał emotywny i treściwy ocenianych prac. Moim zdaniem w pewnym stopniu pozytywnie wyróżniają się wśród omawianych linorytów, takie kompozycje, jak: „Black Box III” i ewentualnie „Nie wahaj się zapytać”, lecz to za mało, aby całość zestawu prac habilitacyjnych dr Natalii Pawlus – uczynić sugestywnym i wnoszącym istotny wkład w rozwój dyscypliny sztuk pięknych w Polsce. Raz jeszcze pragnę podkreślić, że poszukiwania, które bliskie są Habilitantce (np. niekonwencjonalny sposób projektowania grafik) oraz próby zbliżenia się do znacznej bieguności technicznej w wykonywaniu matryc i odbitek w technice linorytu – należy szanować, lecz samo ich podejmowanie nie może przesądzać o pozytywnej ocenie dzieła habilitacyjnego, na które składają się „artystyczne próby”, które powinny być jeszcze rozwijane, pogłębiane oraz redefiniowane w taki sposób, aby silniej zaakcentować pierwiastki „kontekstualnego nowatorstwa” w odniesieniu do poszukiwań i przewartościowań współczesnej i najnowszej sztuki w Polsce. Wskazane osiągnięcia artystyczne dr Natalii Pawlus – stanowi, moim zdaniem, najbardziej jaskrawy dowód na to, że starania Kandydatki o przyznanie Jej stopnia doktora habilitowanego są zdecydowanie przedwcześnie.

OCENA DZIAŁALNOŚCI DYDAKTYCZNEJ
ORAZ DZIAŁALNOŚCI ORGANIZACYJNEJ I POPULARYZATORSKIEJ KANDYDATKI

Pani dr Natalia Pawlus od ponad dziesięciu lat związana jest z cieszyńskim Instytutem Sztuki Wydziału Artystycznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, gdzie początkowo współprowadziła zajęcia z prof. Joanną Piech-Kalarus, natomiast obecnie prowadzi samodzielnie Pracownię Podstaw Grafiki Warsztatowej dla studentów i studentek I roku oraz Pracownię Linorytu, otwartą dla wszystkich roczników kierunku: Grafika. Habilitantka, w przedłożonym przez siebie Autoreferacie, tak określa obszar podejmowanych przez siebie działań dydaktycznych: *na zajęciach dla pierwszych roczników, studenci zapoznają się z warsztatem graficznym i poznają techniki wypukłodruku oraz wkłędodruku. Jednak główny nacisk kładę na doskonalenie warsztatu projektowania i dobrego opanowania techniki cięcia w linoleum. Studenci starszych roczników, zapisani do mojej pracowni, wykonują trzy tematy w jednym semestrze, prowokuję ich do poszukiwań i eksperymentów. Prace powstałe w mojej pracowni są zazwyczaj wielkoformatowe, (...). Drukowane są na różnych podłożach, więc nie tylko jest to papier, ale także tkanina, pleksi czy blachy. Poświęcam dużo czasu na indywidualną dyskusję ze studentem i [oferuję mu] pomoc w rozwiązywaniu [określonych zagadnień] pomysłu projektowego, namawiam [również] do [stosowania] druku ręcznego, który jest [co prawda] pracochłonny, ale daje [za to] świetne efekty;* (Autoreferat, s. 22). Zacytowana powyżej wypowiedź nie mówi zbyt wiele o doświadczeniach dydaktycznych dr Natalii Pawlus, szkoda zatem, że Autorka nie zamieściła w tomie przedłożonej przez siebie dokumentacji habilitacyjnej, przedstawiającym reprodukcje wybranych studenckich prac autorstwa osób uczących się pod Jej kierunkiem – bardziej szczegółowych przemyśleń i wniosków na ten temat oraz szerszego omówienia realizowanych w swojej Pracowni tematów i zadań oraz określonych poza-formalnych i poza-technicznych tropów, które podejmowane są przez Nią w działalności pedagogicznej. Z całą pewnością godna pochwały i wyróżnienia jest aktywność Habilitantki związana z Jej wyjazdami zagranicznymi i podejmowaniem czynnej i samodzielnej zarazem praktyki pedagogicznej w zagranicznych uczelniach – np. w 2017 i 2018 roku w Chinach. Jeśli chodzi o krajowe osiągnięcia dydaktyczne, Kandydatka posiada na swoim koncie autorstwo recenzji czterech licencjackich oraz trzynastu magisterskich prac teoretycznych, jak również czterech licencjackich i czterdziestu pięciu magisterskich dyplomowych realizacji praktycznych. Poza tym była promotorką wspomagającą w siedmiu dyplomach magisterskich oraz promotorką pomocniczą w przewodzie doktorskim pani Katarzyny Gieleckiej-Grzemskiej, którego finalizacja mia-

ła mieć miejsce w semestrze letnim roku akademickiego 2018/2019. Dokumentacja prac studenckich, przedłożonych przez dr Natalię Pawlus – ukazuje wyrównany poziom realizacji osób, pracujących pod Jej opieką w cieszyńskim Instytucie Sztuki Wydziału Artystycznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Szczególnie interesujące są moim zdaniem te prace podopiecznych Habilitantki, w których następuje integracja realistycznych elementów figuratywnych z motywami, ukazywanymi w bardziej ekspresyjny bądź para-abstrakcyjny sposób; nieco mniej ciekawe wydają się natomiast prace chińskich studentów i studentek Kandydatki. Można przypuszczać, że praca pedagogiczna jest bardzo ważna dla dr Natalii Pawlus, pisze Ona zresztą w swoim Autoreferacie, że: *bycie nauczycielem akademickim stanowi bezsprzecznie istotną część Jej życia i cieszy się Ona, że może się spełniać nie tylko artystycznie, ale również i pedagogicznie*; (Autoreferat s. 6). Uważam, że potencjał dydaktyczny Habilitantki jest spory i że może być Ona odpowiedzialnym i zaangażowanym zarazem nauczycielem akademickim, przekazującym młodym ludziom techniczne i formalne podstawy grafiki warsztatowej. Dr Natalia Pawlus wykonuje również rozmaite zadania i obowiązki, dotyczące działalności organizacyjnej na rzecz macierzystego Instytutu i Uczelni. Przykładowo: od 2008 roku – pełni Ona funkcję sekretarza Wydziałowej Komisji Rekrutacyjnej dla kandydatów, zamierzających zdawać na kierunek: Grafika; natomiast w roku 2017 – Kandydatka sprawowała także funkcję osoby koordynującej harmonogram działań na kierunku: Grafika. Warto podkreślić, że w 2018 roku powierzono Habilitantce funkcję dyrektora kierunkowego Zespołu d/s Jakości Kształcenia na kierunku: Grafika, opiniującego działanie kierunku i odpowiedzialnego za dostosowanie obowiązującego na nim programu studiów do krajowych ram kwalifikacyjnych. Zadania tego rodzaju są wymagające, a ich powierzenie stanowi z całą pewnością przejaw zaufania i szacunku, jakim darzona jest Kandydatka w lokalnym środowisku akademickim. Na pograniczu działalności organizacyjnej i popularyzatorskiej – plasuje się natomiast opieka, którą pani Natalia Pawlus sprawuje od 2009 roku nad Kołem Naukowym Linorytników i Drzeworytników „Deha”. Wspomniane Koło zrzesza studentów i studentki cieszyńskiego Instytutu Sztuki Uniwersytetu Śląskiego, organizuje coroczne wystawy i działania artystyczne oraz nawiązuje współpracę międzyuczelnianą – na przykład z ASP we Wrocławiu i ASP w Katowicach. Habilitantka w ramach podejmowanej przez siebie działalności popularyzatorskiej przeprowadziła w ciągu ostatnich pięciu lat kilka warsztatów graficznych dla rozmaitych grup wiekowych oraz wygłosiła wykład zatytułowany „Techniki grafiki warsztatowej” w Bielskiej Szkole Przemysłowej w Bielsku-Białej w 2018 roku. Poza tym była członkinią Jury w trzech lokalnych konkursach graficznych w Cieszynie i w Katowicach, zorganizowanych odpowiednio: w latach 2014 i 2016; jak również współorganizowała i otoczyła opieką kuratorską wystawy „To My, Polska” oraz „To My, Polska II” w Monterrey w Meksyku w latach 2015 i 2018. Wskazana powyżej działalność organizacyjna i popularyzatorska dr Natalii Pawlus, choć nie wydaje się szczególnie bogata – zasługuje jednak z całą pewnością na pozytywną i zdecydowaną życzliwą ocenę.

□ P O D S U M O W A N I E □

Pani doktor Natalia Pawlus uczestniczyła w podoktorskim okresie własnej działalności artystycznej w wielu zagranicznych wystawach zbiorowych. Poza tym nie można nie dostrzec Jej „zawodowej mobilności”, objawiającej się na przykład w realizowanych przez Habilitantkę zadaniach dydaktycznych w zagranicznych uczelniach wyższych, na przykład w Chinach. Kandydatka spełnia się również w działalności pedagogicznej, realizowanej w cieszyńskim Instytucie Sztuki Wydziału Artystycznego Uniwersytetu Śląskiego, czemu z całą pewnością sprzyja Jej biegłość warsztatowa, dotycząca określonych technik graficznych. Wszystko to można traktować jako istotne atuty Habilitantki. Wątpliwości może jednak wzbudzać poziom Jej realizacji artystycznych – szczególnie tych pochodzących z podoktorskiego okresu działalności. W większości są to prace, które traktować można jako swoiste „próby artystyczno-graficzne” i które, niestety, nie osiągnęły jeszcze pełnej dojrzałości twórczej. Wątpliwości mogą w nich wzbudzać pewne decyzje kompozycyjne Autorki, zbyt duża ilość elementów graficznych oraz brak zauważalnego „przewartościowywania” konwencji ekspresjonistycznej, inspirowanej współczesnymi doświadczeniami i intuicjami świata sztuki. Ciekawy, ale jednocześnie niezwykle trudny, problem „projektowania grafiki” poprzez odniesienie się do potencjału rysunku automatycznego – także moim zdaniem nie został jeszcze przez Habilitantkę konstruktywnie i zasadnie „zbadany” i „doświadczony”. W tym względzie jest Ona na początku pewnej drogi, która wymaga nadal wielu prób, ale również pewnego dystansu wobec własnej, dotychczas-

sowej twórczości – dystansu, którego, moim zdaniem, dr Natalia Pawlus – jeszcze nie wypracowała. Ogromne wątpliwości wzbudzać może także dzieło habilitacyjne Kandydatki, pod względem swej obszerności, wyboru i poziomu poszczególnych jego elementów, czy sposobu ich zaprezentowania. Zaproponowany zestaw prac, stanowiący wskazane osiągnięcie artystyczne dr Natalii Pawlus – mógłby być może stanowić reprezentację pracy doktorskiej, lecz moim zdaniem, nie habilitacyjnej. Niedosyt wzbudza również Autoreferat przedłożony przez Habilitantkę, bowiem nie ukazuje on w pełni świadomości artystyczno-intelektualnej Autorki i wydaje się dość powierzchowny w swej treści i merytorycznej zawartości. Należy przyznać, że sztuka dr Natalii Pawlus posiada pewien potencjał i może ona nawet wzbudzać pozytywne opinie pewnego kręgu osób. Nie oznacza to jednak, że etap poszukiwań artystycznych i rozwoju twórczego, na którym znajduje się obecnie Habilitantka – bezwzględnie musi obligować uprawnione do tego jednostki decyzyjne do natychmiastowego przyznania Jej stopnia doktora habilitowanego. W moim przekonaniu Kandydatka potrzebuje jeszcze kilku lat na to, żeby Jej podoktorska propozycja twórcza nabrała pełniejszej dojrzałości, co moim zdaniem jest możliwe i potencjalnie może zaowocować w przyszłości interesującym efektem artystycznym.

K O N K L U Z J A

Po bardzo wnikliwym zapoznaniu się z przejawami dorobku artystycznego, twórczego i dydaktycznego pani doktor Natalii Pawlus, który był przedmiotem ocen w niniejszej recenzji, mam ogromne wątpliwości, co do wartości i jakości artystycznej przedstawionego przez Habilitantkę osiągnięcia artystycznego (dzieła habilitacyjnego), zrealizowanego w dziedzinie sztuk plastycznych w dyscyplinie: sztuki piękne. Potencjał i poziom artystyczny prac dr Natalii Pawlus, zrealizowanych przez Nią w podoktorskim okresie działalności – nie wnosi moim zdaniem znacznego wkładu w rozwój dyscypliny, co więcej: wspomniane dzieła wymagają jeszcze zdecydowanych przewartościowań, modyfikacji, przemyśleń i redefinicji. Nie uważam również, żeby dorobek Habilitantki można było szczególnie wysoko oceniać w kontekście troski o zachowanie naszego narodowego dziedzictwa kulturowego. Podjęte w ostatnim czasie przez panią dr Natalię Pawlus starania o otrzymanie stopnia doktora habilitowanego – uważam niestety – za zdecydowanie przedwcześnie. Kandydatka posiada zauważalny potencjał dydaktyczny, szczególnie odnoszący się do nauczania technicznych podstaw grafiki warsztatowej. Pewne wątpliwości może jednak wzbudzać to, czy poziom zaawansowania Jej kompetencji artystycznych i intelektualnych może konstruktywnie inspirować poza-formalne i poza-techniczne tropy dydaktyczne dotyczące, kształtowania świadomości i poszerzania perspektyw twórczych młodych adeptów sztuki. Biorąc pod uwagę, wszystkie przedstawione powyżej wątpliwości, z przykrością stwierdzam, przy całym szacunku dla osoby Habilitantki, Jej preferencji i fascynacji artystycznych oraz wyznawanych przez Nią poglądów, że **osiągnięcia artystyczne, twórcze, naukowe i dydaktyczne pani doktor Natalii Pawlus nie spełniają w pełni wymagań art. 16 Ustawy z dnia 14.03.2003 roku (z późniejszymi zmianami) o stopniach naukowych i tytułach oraz stopniach i tytułach w zakresie sztuki, stawianych kandydatom ubiegającym się o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego.** W związku z powyższym inicjatywy nadania takiego stopnia pani doktor Natalii Pawlus – nie popieram.

PODPIS RECENZENTA